OCTAVIAN GAIVAS

Universitatea de Stat
„Alecu Russo” din Bălți

ETAPE ALE EVOLUȚIEI FOLCLORULUI DE NUNTĂ LA ROMÂNII BASARABENI

Abstract

The wedding and the wedding folklore of the Romanians from Bessarabia has been explored by such fields as sociology, history, psychology, musicology, ethnology, ethnography and folklore. The wedding and the wedding folklore was well known due to studies and researches of the most interested authors. The wedding folklore has been studied since the Moldavian chronicles and continued by the modern researchers. During this time the evolution of wedding folklore developed at two levels:

1) Socio-historical level

2) Polygenetic level (typological, ethnic, national)

In the course of its evolution the wedding folklore had both progresses and regresses, though this fact doesn't allow us to weaken its cultural value.

Keywords: wedding folklore, socio-historical level, polygenetic level, orations of bows, orations of forgiveness, orations of cheers.

Fiind explorate de astfel de domenii precum sociologia, istoria, psihologia, muzicologia, etnologia, etnografia şi folcloristica, nunta şi folclorul de nuntă la românii basarabeni a avut un destin cunoscut prin studiile şi cercetările celor mai cointeresați autori. Folclorul de nuntă a fost studiat începând cu opera cronicarilor moldoveni şi finalizând cu cea a cercetătorilor din perioada contemporană.

Vom trece în revistă doar câțiva autori care şi-au adus contribuția la valorificarea folclorului de nuntă:

Dimitrie Cantemir cu monografia „Descrierea Moldovei”; Mihail Kogălniceanu cu scrierea „Scene pitoreşti din obiceiurile poporului. Nou chip de a face curte”; Boleslav Hasdeu cu articolul „Свадьбы у бессарабских крестьян”; Alexei Mateevici cu studiul „Obiceiurile şi rânduielile nunții la moldovenii basarabeni”; Petre V. Ştefănucă cu studiul „Folclor din Județul Lăpuşna”; Tatiana Găluşcă cu volumul „Folclor basarabean, adunat din Județele Soroca, Bălți, Orhei”; Ludmila Cojocaru cu studiul monografic „Structura nunții tradiționale din Basarabia (finele secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)”; Svetlana Badrajan cu studiul „Muzica din ceremonialul nupțial din Basarabia. Cântecul miresei. Studiu monografic” etc.

BDD-A6828 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:56 UTC)

Folclorul de nuntă, moştenit de la strămoşi, în procesul evoluţiei sale uneori a fost păstrat intact, alteori afectat de influenţe străine şi căzut în declin datorită împrejurărilor social-istorice.

După părerea noastră evoluţia folclorului basarabean de nuntă s-a desfăşurat la două niveluri:

1. Nivelul social-istoric.
2. Nivelul poligenetic (tipologic, etnic, naţional).

Nivelul social-istoric cuprinde şapte perioade:
A. Substratul geto-dacic.
B. Feudalismul timpuriu.
C. Feudalismul dezvoltat.
D. Feudalismul târziu.
E. Societatea burgheză matură şi în declin.
F. Perioada contemporană.

A. Substratul geto-dacic

Această perioadă se referă la substratul geto-dacic roman ca la o moştenire culturală. În această perioadă a avut loc constituirea valahilor ca popor şi ea include toate genurile, domeniile şi speciile legate de nuntă în ipostazele timpurii. De la romani au fost moştenite următoarele specii şi subspecii: formula, descântecul înaintea nunţii, cântecul nupţial, oraţia, strigătura, formula de plată pentru mireasă, pentru danie, pentru zestre, cântecul mirelui, cântecul miresei, oraţia de peţit, de daruri ş.a. Odată cu dezvoltarea creştinismului şi a influenţelor acestuia asupra ritologiei de familie au loc modificări în folclorul de nuntă şi îl plasează în următoarea perioadă.

B. Feudalismul timpuriu

În această perioadă încep influenţele de fortificare şi împrumut ale elementelor ritologice şi folclorice slave la nivel topografic şi zonal. Aceasta are loc datorită venirii slavilor din Ţaratul Bulgar pe teritoriul Moldovei şi datorită contactelor sudice, estice, nordice cu ţările vecine. Se impun influenţele creştine accentuate prin filieră slavă, precum cununia ca un moment important în cadrul ceremonialului nupţial. Se dezvoltă în continuare genurile, domeniile, speciile legate de nuntă şi apar faţete ale acestora: subspecii, situaţii, variante.

C. Feudalismul dezvoltat

În această perioadă are loc afirmarea apogeică a poeziei obiceiurilor de nuntă, specializarea structurală a poeziei: se afirmă mult formele recitative, ele devenind o probă a originalităţii. Se impun masiv elemente ecleziastice în poezie. Este vorba de ipostaza mistică a iertăciunii care avea la bază oraţia „Cana Galilei", fiind iniţial o colindă. Se impun influenţele diecilor asupra oraţiilor nupţiale, căci ei le creau pe baza poeziei oratorice de curte şi pe baza oraţiilor în proză şi de încoronare. Se dezvoltă deosebit de mult lirica ritualică, mai accentuat în partea de nord a ţării.

BDD-A6828 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:56 UTC)

Tot în această perioadă începe declinul unor forme arhaice de poezie precum oraţia de peţit. Continuă influenţele slave ritologice şi folclorice mai accentuate în zonele eterogene etnic precum Bucovina. Începe diferenţierea tipologică a nunţii moldoveneşti cu subversiunile: centrală, două sudice şi nordică.

Subversiunea centrală a fost răspândită în centrul Moldovei, în părţile de nord şi de sud, de sud-est-vest ale Bugeacului, în satele moldoveneşti din Ucraina Centrală, în regiunile Odesa, Nicolaev, Kirovograd.

Subversiunile sudice au fost răspândite inegal în Ucraina în unele localităţi moldoveneşti ale raioanelor Reni, Izmail, Chilia şi în unele sate ale raionului Vulcăneşti din Moldova.

Subversiunea nordică a fost răspândită în Bucovina şi în nordul Republicii Moldova.

Ea întruneşte ca fiind dominante formele subversiunii centrale independente în satele populate de moldoveni, formele ucrainene şi cele mixte cu elemente moldo-ucrainene. Acest tip de nuntă întruneşte elemente ritologice şi folclorice slave şi mai evidente prin festivarea **pripoiului**, **pripoieşului** de către **pripoieni**, **vătăjei**, **socăcițe**, **svitiuce**. Predomină mai mult poezia lirică şi cântecul nupţial, iar oraţia apare mai rar.

D. Feudalismul târziu

În această perioadă se accentuează declinul poeziei oratorice, unele forme încep să se desprindă de ritual. Este cazul cântecelor de deghizat şi bărbierit mirele. Se afirmă şi mai mult diferenţierea subversiunilor nunţii moldoveneşti. Elementele slave se impun inegal de mult în cadrul subversiunii nordice, sudice şi centrale. Tot în această perioadă atinge apogeul lirica subversiunii nordice.

E. Societatea burgheză matură şi în declin

În această perioadă se aprofundează declinul poeziei recitative, oraţia de peţit ieşind total din uz. Se comprimă şi se reduce ritologia de familie. Unele forme de poezie lirică ale subversiunii centrale, precum cea de la bărbieritul mirelui, se deplasează mai mult spre lirica generală ritualică.

F. Perioada contemporană

Această perioadă poate fi legată parţial de cea socialistă, căci nunta capătă un caracter comsomolist în perioada dominaţiei sovietice. Nunta comsomolistă conţine două faze principale:

a) solemn-oficială şi b) serata nupţială.

În faza solemn-oficială are loc înscrierea oficială a căsătoriei. Serata nupţială are loc în forma unei festivităţi urbane sau echivalează în multe privinţe cu „masa mare” tradiţională de la sat.

Ambele faze conţin elemente de tradiţie, dozate în proporţii neegale de la caz la caz (alaiul nupţial, nunii, vorniceii şi druştele, orchestra, pâinea rituală, florile nupţiale),

BDD-A6828 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:56 UTC)

dar şi momente noi precum solemnitatea înregistrării la Oficiul Stării Civile şi declararea unei familii noi.

Drept o schimbare a nunții tradiționale în perioada contemporană pot fi considerate următoarele argumente: scăderea numărului de nuntaşi, poftirea oaspeților la nuntă prin invitații, respectarea parțială a obiceiurilor de nuntă, prezența unor obiceiuri străine în timpul „mesei mari", utilizarea mijloacelor tehnice noi, fiind o consecință a progresului tehnico-ştiințific, apariția în bucătăria națională a diferitor feluri de bucate, împrumutate de la străini şi modificarea recuzitei în ornamentarea anturajului nupțial.

2. Nivelul poligenetic (tipologic, etnic, național)

După cum am văzut, la nivel social-istoric, folclorul de nuntă a cunoscut mai multe perioade în evoluția sa. Printre acestea au fost perioade de apogeu şi de declin pentru ca în cele din urmă nunta să devină un act ritualic important pentru fiecare om.

Folclorul de nuntă al românilor basarabeni, cu toate că a ajuns la apogeu în perioada Evului Mediu, şi-a păstrat formele neschimbate până la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Este vorba de nişte practici cu caracter magic, moştenite de la daci, care, îmbrăcând haina limbii române, au combinat în mod consecutiv şi sincronic două stratificări:

a) precreştină (păgână) şi b) creştină.

De exemplu, descântecele de dragoste, care erau bazate pe magia cuvântului şi a obiectelor, astăzi şi-au schimbat total conținutul şi haina lingvistică. Multe orații de nuntă aveau inițial sens magic, dar cu timpul ele au devenit creații solemne şi distractive.

La început, în cadrul folclorului de nuntă, au existat aşa-numitele formule-invocații care au constituit drept material estetic de construcție pentru multe dintre formele poeziei de ritual melodice şi nemelodice. Structura lor inițială era în proză, care cu timpul s-a ritmizat, iar mai târziu a devenit rimată. Asemenea formule invocative s-au transformat cu timpul în unele orații.

Cântecele de veselie ale poporului au şi ele o tradiție îndepărtată, fiind înrudite parțial cu formulele-toasturi şi cu orațiile de pahar, dezvoltate din toasturi, dar şi cu lirica generală, ce le-a influențat pe parcursul secolelor.

Să ne oprim un pic asupra genezei orațiilor. Se presupune că vechii latini practicau oația în cadrul ritualului calendaric şi de familie.

Oația numită „conăcărie" („conocărie", „colăcerie") întruneşte câteva straturi folclorice şi nefolclorice de vechime diferită. Aici găsim împletite:

a) Reminiscențele subspeciei unui aspect de oație de pețit, astăzi dispărută total din uz, cu redare în proză.

b) Elementele sudate ale oației colacilor ce există cu uz larg şi în ritualul calendaric (poezia calendarică a Anului Nou), şi în cea familială.

Poezia orațiilor nupțiale poartă pecetea unei limbi perfecționate, ca şi elementele vieții de curte: mirele e numit „împărat", „crai", iar mireasa „împărătească", „crăiasă"; casa cu nunta e numită „curte", „conac", iar nuntaşii „oaste", „boieri", „generali". Obiceiul

BDD-A6828 © 2012 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:56 UTC)

de a compune de către dieci oraţii la încoronările, nunţile domnilor joacă un rol anumit în afirmarea, stabilirea normelor fondului şi stilisticii oraţiilor de nuntă în perioada istoriei medievale.

Oraţia pocloanelor, numită „Corabia", „Schimburile", are la bază obiceiul dăruirii la nuntă şi o tradiţie folclorică ce cuprinde formule de danie, oraţii, cântece eroice pe tema dobândirii eroice a femeii. Ipostaza păstrată a oraţiei de dăruire s-a cristalizat mai târziu. Oraţia porneşte de la formele în proză ritmică, care mai târziu s-au versificat.

Oraţia iertăciunii a cunoscut două faze mai noi:

a) Oraţia arhaică a iertăciunii, binecuvântării, bazată iniţial pe ritul iertării şi o formulă, „mă rog de mă iartă", ce a fost depăşită în Evul Mediu şi s-a transformat într-o oraţie simplă a iertăciunii.

b) Apare iertăciunea cu elemente bisericeşti creată de dieci, dascăli prin includerea elementelor biblice.

Asemenea influenţe au fost impuse forţat de către cler, care lupta aspru contra substratului precreştin.

Oraţiile de pahar îşi au începuturile în simplele toasturi, amplificate epic total în Evul Mediu după modelul eposului nupţial.

În ceea ce priveşte cântecele de bărbierit de factură lirică, ele şi-au avut baza estetică în modelele liricii generale. Aceeaşi soartă a avut şi cântecul miresei.

După cum arată cercetările din ultimii ani, s-a îngustat foarte mult utilizarea oraţiilor nupţiale precum conăcăria, pocloanele, iertăciunea, bradul, oraţiile de pahar etc.

Au rămas în vogă doar cântecele de petrecere şi cântecul miresei, ca moment de maximă tensiune în cadrul ceremonialului nupţial.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. *Folclorul obiceiurilor de familie*. Chişinău: Editura „Ştiinţa", 1979.

2. *Creaţia populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria şi Bucovina*. Chişinău: Editura Ştiinţa, 1991.

3. Silvia Ciubotaru. *Nunta în Moldova*. Iaşi: Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 2000.

4. S. Fl. Marian. *Nunta la români*. Bucureşti: Ediţie critică de Teofil Teaha ş.a.,V. I, 1995.

BDD-A6828 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:56 UTC)